

Povzeto: knjiga je po poročevalčevi sodbi v zadnjem razdelku bolj ali manj etnološke vsebine, za katero je treba reči, da obsega nekatera mikavna spoznanja; zato se je knjigo zdelo vredno pregledati, čeprav po večini poglavij ne sodi v našo vedo.

Angelos Baš

Herald Dankert, Sportsprache und Kommunikation.

Volksleben, 25. Band, Tübingen 1969, 175 strani.

Zbirka Volksleben je izdajala zlasti v zadnjem času malone izključno le etnološke doktorske disertacije s tübinške univerze; tako odseva bolj ali manj neposredno tudi usmeritev etnološkega oddelka tübinške univerze oziroma Instituta Ludwiga Uhlanda. Ob pričujoči knjigi se velja ustaviti spričo njene vsebine kakor tudi spričo usmeritve obeh navedenih ustanov ali, natančneje, tübinškega ordinarija za etnologijo Hermanna Bausingerja, ki izdaja zbirko Volksleben.

Dankertova disertacija ima podnaslov: Raziskave o strukturi nogometnega jezika in o stilu športnega poročanja. Če morda naslov ni zadosti jasen, pa je podnaslov povsem nedvoumen. Gre za obravnavo določenega območja in določenega stila v nemščini. Po etnoloških pojmovanjih, ki so dandanes v veljavi na Slovenskem, bi sodil predmet take obravnave pač v germanistiko, kjer bi pomenil izrečno in tudi osvežujočo novost. Za etnologijo pa bi bila poučna obravnava jezikovnih značilnosti določenih družbenih skupin, se pravi neko določeno jezikovno območje samo zase, temveč kot izraz življenja v neki družbeni enoti. Knjiga, ki so ji namenjene te vrstice, pa je zasnovana čisto nasprotno. Podoba je torej, da je v sodobni nemški etnologiji v bistvu še zmerom precej živo izročilo iz časov, ko so šteli etnologijo za eno od sestavin germanistike in ko ni bilo natančneje ustrezne razmejitev.

Sicer pa prav na hitro preglejmo vsebino te disertacije. V prvem delu se obdeluje jezikovno gradivo nogometnega jezika, zadevni strokovni jezik in žargon in pa razširitev nogometnega jezika v javne komunikacije. Drugi del preučuje besedišče športne komunikacije kot stilistični problem, dinamiko v športu in stil športnih reportaž v tisku, radiu in televiziji in pa tendence in stiliziranje v športnih poročilih. Na vprašanje, ali kaže ta izvajanja vsaj po večini, če že ne v celoti uvrstiti v etnologijo, pa mora slovenski poročevalec odgovoriti negativno (kljub R. Ložarju, Narodopisje, njegovo bistvo, naloge in pomen, Narodopisje Slovencev I, Ljubljana 1944, str. 13 in kljub A. Brezniku, Ljudski jezik, Narodopisje Slovencev II, Ljubljana 1952, str. 5—11). Zato je za nas Dankertova knjiga zanimiva skorajda zgolj kot odsev predmeta, kakor ga deloma še pojmuje današnja nemška etnologija.

Angelos Baš

Heinz Otto Lichtenberg, Unterhaltsame Bauernaufklärung.

Volksleben, 26. Band, Tübingen 1970, 253 strani.

To delo je eno redkih, ki so v zadnjem času izšla v zbirki **Volksleben** in ki hkrati tudi v celoti sodi v okvir etnologije, ne glede na takšno ali drugačno nadrobnejšo opredelitev

predmeta v naši vedi. V tem delu se obravnava slovstvo, kakršno so izdajali na Nemškem od srede 18. do približno srede 19. stoletja in je bilo namenjeno kmetom, in sicer z razsvetljenjskimi in izobraževalnimi cilji in v pripovedni obliki. Od tod tudi podnaslov knjige: Poglavje iz zgodovine ljudskega izobraževanja.

Strokovno slovstvo za kmete ima pri Nemcih izročilo, ki sega v srednji vek, vendar je bilo slovstvo te vrste vselej naslovljeno na večjega kmeta ali posestnika, ki se je lahko ponašal z neko stopnjo izobrazbe. Slovstvo pa, ki ga je raziskal Lichtenberg, se od omejenega razločuje po slogu, ki je »zabaven«, se pravi privlačnejši, in po vsebini, ki je raznovrstnejša, medtem ko je to slovstvo podobno razsvetljenjskim kmečkim koledarjem, ki so vsebovali poleg stvarnih informacij tudi pripovedna dela, pogovore in anekdote. Obravnavano slovstvo je eden od izrazov t. im. agronomskega ali agrarnega gibanja, ki se je oblikovalo iz gospodarskih nazorov francoskih fiziokratov in Rousseaujevih pogledov na razmerje do narave.

To slovstvo, ki naj bi v lahkotni obliki razsvetljevalo nemškega kmeta, je obdelovalo obsežno območje, saj je načenjalo skorajda vsa torišča iz kmečkega življenja. Nerazrešeno vprašanje pa je, koliko je nemški kmet to slovstvo v resnici bral in se okoriščal z njim. Resda ni bilo v 18. stoletju vse prebivalstvo na nemškem podeželju nepismeno, prav tako je iz tedanjih zapuščinskih inventarjev v južni Nemčiji pogosto razvidno, da so imeli v kmečkih domovih nabožne knjige (drugih po vsem videzu niso popisovali), in izpričano je, da so si prenekateri nemški kmetje vsako leto kupovali koledarje. Toda o tem, koliko je prišlo obravnavano slovstvo do porabnika, ki mu je bilo namenjeno, in kako je to slovstvo na porabnika vplivalo, ni ohranjenih nobenih pričevanj.

Knjigo sestavljata dve vrsti poglavitnih prvin: čisto poljedelska poglavja in poglavja z moralnim poukom. Naj bo navedenih nekaj vprašanj iz nakazanih poglavij. Veliko je navodil za gnojenje ipd., beseda je o čebelarstvu, gojitvi sviloprejk, domači obrti, številne so opombe o redu in snagi v hiši, o zdravstvu, medtem ko je veljal moralni pouk zlasti praktični pobožnosti ali pobožnosti v vsakdanjem življenju, splošnim načelom nravnosti, vzgoji otrok, šoli, vzgoji k razumnemu življenju, natančneje odpravi vraževerja, preudarnejšemu izvajanju šeg in obhajanju praznikov in pa temeljni politični in državljanski izobrazbi; naposled ne manjka odstavkov o splošni izobrazbi.

Na Slovenskem takega slovstva praviloma ni bilo. Od 1784 naprej je sicer izšla marsikatera knjiga, ki je bila namenjena dvigu našega kmetijstva, toda bile so napisane predvsem stvarno in ne lahkotno ali »zabavno« kakor pri Nemcih. Kot izjema naj bo ob tem omenjena knjiga, ki jo je 1789 izdal Marko Pohlin pod naslovom **Kmetam sa potrebo inu pomozh, ali uka polne vesele inu shalostne pergodbe te vasy Mildhajn** in ki je bila prevod dela R. Z. Beckerja¹, o katerem je večkrat beseda tudi pri Lichtenbergu.

Njegovo delo je, če povzamemo, za etnologijo pomembno z dveh plati. Po eni strani odkriva razmerje določenih družbenih plasti do nemškega kmeta in njegovega življenja v oni dobi, po drugi strani pa deloma opisuje prenekatera območja v takratnem kmečkem življenju na Nemškem, kakršno je resnično bilo, deloma pa razgrinja načrte za izboljšavo tega življenja. Največ novega in tehtnega prispeva knjiga v tistih izvajanjih, ki bolj ali manj neposredno odsevajo nemško kmečko življenje (vsakdanje in praznično, gmotno in duhovno) v drugi polovici 18. in v prvi polovici 19. stoletja. Vsekakor Lichtenbergova knjiga s svojimi poučnimi dognanji prav izziva k podobni obravnavi pri nas.

Angelos Baš

¹ O tem V. Valenčič, Organizacije za napredek agrarne proizvodnje, specialno šolstvo in strokovna literatura, Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog I (Agrarno gospodarstvo), Ljubljana 1976, str. 550 d.